

Dr hab. n. med. Grzegorz Oracz, Prof. IP CZD

Klinika Gastroenterologii, Hepatologii, Zaburzeń Odżywiania i Pediatrii

Instytut "Pomnik - Centrum Zdrowia Dziecka"

Al. Dzieci Polskich 20, 04-730 Warszawa

OCENA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ LEK. MED. MILENY PADYSZ

zatułowanej: „**Ocena wybranych parametrów stanu zapalnego w korelacji z obrazem klinicznym choroby Leśniowskiego-Crohna.**”

Nieswoiste choroby zapalne jelit należą do grupy przewlekłych chorób zapalnych przewodu pokarmowego, przebiegających z okresami zaostrzeń oraz remisji. Zarówno w Polsce jak i na świecie obserwuje się stały wzrost zachorowań na chorobę Leśniowskiego-Crohna (ChLC), jak i na wrzodziejące zapalenie jelita grubego. Największy wzrost zachorowań obserwuje się w krajach wysokorozwiniętych, co prawdopodobnie związane jest z poprawą warunków socjoekonomicznych oraz zmianą stylu życia. W chwili obecnej problem ten dotyka tysięcy Polaków. Etiopatogeneza ChLC nadal nie jest w pełni poznana, co powoduje, że niestety nie istnieje w chwili obecnej przyczynowe leczenie tej choroby, a monitorowanie jej przebiegu i leczenie ciągle stanowi poważne wyzwanie dla lekarzy. ChLC przebiega z okresami remisji i zaostrzeń, w czasie których funkcjonowanie chorego ulega upośledzeniu. Istotnym jest fakt, że ChLC zazwyczaj dotyczy ludzi młodych - uczących się lub w szczycie wieku produkcyjnego i rozrodczego. Jak we wstępie podkreśla Autorka naukowcy od lat poszukują nieinwazyjnych markerów, które stanowiłyby szybką, wiarygodną i co istotne, tanią metodę oceny aktywności choroby. Do najczęściej oznaczanych parametrów stanu zapalnego w ChLC należy CRP, liczba leukocytów w morfologii krwi oraz odczyn Biernackiego (OB). Z uwagi na niską swoistość powyższych markerów, coraz większe znaczenie zyskuje oznaczenie kalprotektyny w stolcu. Zaburzeniom autoimmunologicznym i procesom zapalnym w ChLC towarzyszą zaburzenia krzepliwości krwi. Dochodzi do wzajemnych interakcji wyzwających

mechanizm błędnego koła, a kluczowym ogniwem łączącym te procesy mogą być płytki krwi. Jak do tej pory brak jest jednego markera aktywności choroby, który charakteryzowałby się wysoką swoistością i czułością. Dlatego tak ważnym i ciekawym wydaje się temat rozprawy doktorskiej, którego udźwignięcia podjęła się Autorka.

Przedstawiona mi do oceny praca doktorska porusza istotny i co ważne powszechny problem zdrowotny, jak i socjoekonomiczny, jakim jest choroba Leśniowskiego-Crohna. Praca poświęcona jest analizie korelacji wybranych parametrów morfologii krwi i parametrów biochemicznych z kalprotektyną w kale, jako najlepszego w chwili obecnej markera aktywności ChLC, oraz ze wskaźnikiem aktywności klinicznej Harvey-Bradshaw.

Rozprawa doktorska zbudowana jest w układzie typowym, zgodnie z wymaganiami stawianymi takiej pracy.

Rozprawa doktorska obejmuje wraz z piśmiennictwem, streszczeniem, rycinami i tabelami 127 stron wydruku komputerowego. Należy podkreślić świetne edytorskie opracowanie pracy (język pracy jest zrozumiały, jasny- praktycznie bez literówek), które obejmuje również 19 rycin, 4 wykresy, 22 tabele w głównym tekście oraz 18 tabel w Aneksie. Układ pracy jest prawidłowy.

W obszernym wstępie Doktorantka szeroko opisała epidemiologię, etiopatogenezę, przebieg kliniczny, metody diagnostyczne oraz sposoby leczenia choroby Leśniowskiego-Crohna. Wstęp wzbogacony jest o bardzo ciekawy rys historyczny ChLC. We wstępie Autorka przybliżyła też czytelnikowi sposoby oceny nasilenia choroby oraz sposoby jej klasyfikacji z jasnym wyjaśnieniem wartości diagnostycznych poszczególnych parametrów laboratoryjnych.

Rozdział ten wyczerpująco przedstawia informacje zarówno na temat ChLC, jak i procesów zapalnych, które tej chorobie towarzyszą.

Następnie Doktorantka przejrzysto uzasadnia przyczynę podjęcia tematu i nakreśla cele swojego badania obejmujące:

1. Ocenę stężenia białka C-reaktywnego, liczby białych krwinek w surowicy krwi oraz wskaźnika liczby neutrofilów do limfocytów (NLR) u pacjentów z chorobą

Leśniowskiego-Crohna w zależności od stopnia aktywności choroby ocenianej na podstawie wskaźnika Harvey-Bradshaw oraz na podstawie stężenia kalprotektyny w stolcu.

2. Ocenę parametrów płytkowych (liczby płytek krwi, wartości średniej objętości płytki krwi, płytkokrytu) oraz wskaźnika liczby płytek krwi do limfocytów (PLR) u pacjentów z chorobą Leśniowskiego-Crohna w zależności od stopnia aktywności choroby ocenianej na podstawie wskaźnika Harvey-Bradshaw oraz na podstawie stężenia kalprotektyny w stolcu.
3. Poszukiwanie korelacji pomiędzy wybranymi parametrami laboratoryjnymi a danymi demograficznymi oraz lokalizacją zmian zapalnych w przewodzie pokarmowym u pacjentów z chorobą Leśniowskiego-Crohna.
4. Analizę użyteczności diagnostycznej parametrów płytkowych w ocenie aktywności choroby Leśniowskiego-Crohna.

Przedstawione powyżej cele Pani Doktor Milena Padysz zrealizowała poprzez analizę wyników 100 pacjentów (50 kobiet i 50 mężczyzn) z chorobą Leśniowskiego-Crohna, rozpoznaną w oparciu o kryteria ECCO, hospitalizowanych w Klinice Gastroenterologii Uniwersytetu Medycznego w Łodzi lub leczonych w przyszpitalnej Poradni Gastroenterologicznej w latach 2015-2017. Do grupy kontrolnej zakwalifikowano 20 pacjentów hospitalizowanych w Klinice Gastroenterologii w latach 2016-2017, u których rozpoznano zespół jelita nadwrażliwego wg Kryteriów Rzymskich IV.

U wszystkich pacjentów przeprowadzono dokładne badanie podmiotowe i przedmiotowe oraz oceniono stan kliniczny wykorzystując wskaźnik Harvey-Bradshaw (HBI). Kwestionariusz własny obejmował dane takie jak: wiek pacjenta, czas trwania choroby oraz ocenę lokalizacji zmian zapalnych w obrębie przewodu pokarmowego ocenianą na podstawie wyników badań endoskopowych oraz radiologicznych (enterografia TK lub MRI) wykonanych w okresie ostatnich 3 miesięcy. Z pobranych próbek krwi każdy z pacjentów miał oznaczone wybrane parametry biochemiczne w surowicy oraz morfologię krwi. Stężenie kalprotektyny w stolcu oznaczono używając ilościowe, immunochromatograficzne testy (QUANTUM BLUE), skalibrowane w przedziale wartości 100 - 1800 µg/g.

Na badanie Autorka uzyskała zgodę Komisji Etycznej. Na szczególne podkreślenie zasługuje prospektywny charakter badania oraz to, że oznaczenie kalprotektyny w kale było wykonywane samodzielnie przez Doktorantkę.

Po analizie statystycznej wyników zostały one wyczerpująco przedstawione w osobnym rozdziale pracy. Liczne Wykresy i Tabele przejrzysto ilustrują wyniki pracy.

Porównanie wyników badań laboratoryjnych w grupie badanej i w grupie kontrolnej wykazało znamienne wyższe stężenia kalprotektyny, CRP, liczby płytek krwi, płytkokrytu i wskaźnika NLR oraz znamienne niższe wartości średniej objętości płytki krwi w grupie pacjentów z chorobą Leśniowskiego-Crohna. W analizie użyteczności diagnostycznej testu przeprowadzonej w grupie badanej i kontrolnej za pomocą krzywych ROC najwyższe wartości pola pod krzywą (AUC) uzyskano dla stężenia kalprotektyny (AUC 0,89) przy czułości 78% i swoistości 100%.

Kolejny etap analizy dotyczył oceny poszczególnych parametrów laboratoryjnych w grupie pacjentów z zaostrzeniem i remisją ChLC. Na podstawie stężenia kalprotektyny w kale powyżej 250 μ g/g wyodrębniono grupę 70 chorych z zaostrzeniem choroby oraz 30 chorych będących w remisji (stężenie kalprotektyny poniżej 250 μ g/g). Podobnego podziału dokonano przy pomocy wskaźnika Harvey-Bradshaw- 68 pacjentów z zaostrzeniem choroby (HBI $\geq$ 5 pkt.) oraz 32 pacjentów w remisji (HBI <5pkt.).

W zaostrzeniu choroby Leśniowskiego-Crohna, określanym przy pomocy wskaźnika Harvey-Bradshaw, stężenie CRP, kalprotektyny, parametrów płytkowych (liczby płytek krwi i płytkokrytu) oraz wskaźnika PLR okazało się znamienne wyższe niż u chorych w remisji choroby. Liczba krwinek białych, wartość MPV oraz wskaźnik NLR nie korelowały ze wskaźnikiem Harvey-Bradshaw. W zaostrzeniu ChLC, określanym przy pomocy stężenia kalprotektyny, CRP, liczby krwinek białych, parametrów płytkowych (liczby płytek krwi i płytkokrytu) oraz wskaźnika NLR i PLR okazało się znamienne wyższe niż w remisji choroby, a w przypadku średniej objętości płytki krwi znamienne niższe. W tym przypadku analiza użyteczności diagnostycznej testu wykazała największe pole pod krzywą ROC dla liczby płytek krwi, które wyniosło 0,759. Przy punkcie odcięcia 239 tys. stwierdzono wysoką czułość (84%), swoistość (61%) oraz dużą dokładność testu (77%).

W dalszej części pracy Doktorantka przeprowadziła obszerną i dojrzałą dyskusję opartą na uzyskanych przez siebie wynikach badań oraz kilkudziesięciu pozycjach piśmiennictwa krajowego i zagranicznego. Jest to bardzo dobrze opracowana część rozprawy. Doktorantka pokazuje doskonałą znajomość omawianej tematyki. Ponadto, umiejętnie interpretując wyniki, Autorka przedstawia ich interesujące i szerokie uzasadnienia.

Całość rozprawy zakończona jest właściwym sformułowaniem czterech wniosków. Podkreślają one, że istotnie wyższe wartości w zakresie liczby płytek krwi, płytkokrytu oraz wskaźnika liczby płytek krwi do limfocytów w aktywnej postaci choroby Leśniowskiego-Crohna wskazują na wysoką wartość tych oznaczeń jako markerów oceny aktywności choroby.

Jak wynika z Pracy Doktorskiej liczba płytek krwi charakteryzuje się najwyższą mocą diagnostyczną i czułością testu w rozpoznawaniu stanu zaostrzenia i remisji choroby Leśniowskiego-Crohna wśród pacjentów z niskim stężeniem CRP. Oznaczanie stężenia CRP wykazuje natomiast wyższą wartość w porównaniu do liczby białych krwinek i wskaźnika liczby neutrofilów do limfocytów w ocenie aktywności choroby Leśniowskiego-Crohna.

Jak wnioskuje Autorka stężenie kalprotektyny zależy od lokalizacji zmian zapalnych w jelicie i jest istotnie wyższe u pacjentów z lokalizacją zmian w jelicie grubym.

Załączone piśmiennictwo obejmuje 161 pozycji, przede wszystkim są to publikacje naukowe z ostatnich lat. Piśmiennictwo zostało wykorzystane w całej rozprawie w sposób wysoce racjonalny.

WNIOSKI:

Doktorantka w przedstawionej pracy prawidłowo sformułowała założenia, cel oraz należycie dobrała grupy badane.

Wyniki zostały sumiennie zgromadzone, zilustrowane szeregiem tabel i wykresów. Materiał został poddany analizie statystycznej za pomocą odpowiednio dobranych narzędzi statystycznych. Interpretacja wyników z dyskusją jest bardzo dobra, zakończona prawidłowymi wnioskami. Piśmiennictwo wybrano umiejętnie i wykorzystano następnie w obszernej dyskusji.

Znaczenie pracy:

Wyniki i wnioski pracy wskazują na istotne znaczenie analizy stężeń kalprotektyny, CRP oraz parametrów płytkowych- liczby płytek krwi, średniej objętości płytki krwi, płytkokrytu i wskaźnika PLR w różnicowaniu choroby Leśniowskiego-Crohna z czynnościowymi zaburzeniami jelit. W rozpoznawaniu stanu zaostrzenia i remisji choroby Leśniowskiego-Crohna, najwyższą przydatnością kliniczną spośród badanych markerów charakteryzowały się liczba płytek krwi i płytkokryt oraz stężenie kalprotektyny.

Wyniki uzyskane przez Doktorantkę wskazują na brak jednego markera biochemicznego, który byłby charakterystyczny tylko i wyłącznie dla choroby Leśniowskiego-Crohna i który zapewniałby nam w wystarczającym stopniu ocenę zarówno nasilenia jak i lokalizacji choroby.

Uzyskane wyniki zwracają uwagę na nie do końca doceniane obecnie w ChLC parametry krzepnięcia krwi, a w szczególności liczbę płytek i związane z nimi wskaźniki, które zgodnie z wynikami pracy powinny na stałe wejść do praktyki klinicznej oceny nasilenia choroby , szczególnie jeżeli uwzględnimy powszechność i niski koszt ich wykonania.

Na zakończenie chciałem zwrócić uwagę, że praca została wykonana w ośrodku o najwyższym doświadczeniu naukowym, pod okiem wybitnego nauczyciela jakim jest Pani Profesor Anita Gąsiorowska.

Uwagi:

Z obowiązku recenzenta, nie umniejszając wartości pracy, pragnę zwrócić uwagę na poniższe elementy:

1. Pewnym ograniczeniem przedstawionej mi do recenzji pracy jest nie uwzględnienie leków które chorzy przyjmowali. Zarówno bardziej tradycyjne leki immunosupresyjne jak i leczenie biologiczne mogą z pewnością wpływać na badane przez Doktorantkę parametry, w tym na liczbę płytek, a z całą pewnością na liczbę leukocytów. Jest to w zasadzie jedyna istotna uwaga dotycząca Rozprawy. Proponuję uzupełnić przyszłą publikację o te dane.

2. W wykazie skrótów nie wszystkie zastosowane skróty zostały rozwinięte (np. FDA, fl, PDW, czy P-LCR).
3. Według mojej wiedzy (z wykładu na DDW) doktor Burill Bernard Crohn, który nie był pierwszą osobą która opisała chorobę po angielsku, i który tylko dołączył do zespołu, do końca życia, przy każdej okazji, walczył o nazwę choroba Crohna na każdym zjeździe i spotkaniu AGA, a nie jak pisze Doktorantka nigdy nie uznał nazwy „choroba Crohna”.
4. W Tabeli 2. w pozajelitowych manifestacja ChLC nie ujęto zapaleń trzustki, a szczególnie autoimmunologicznego zapalenia trzustki, które przez wielu autorów uznawane jest jako manifestacja pozajelitowa chorób zapalnych jelit.
5. W Założeniach Pracy Autorka podaje, że „Coraz częściej stosowanym nieinwazyjnym testem przydatnym w ocenie skuteczności leczenia jest oznaczanie kalprotektyny w kale. Test ten cechuje się wysoką swoistością i czułością diagnostyczną, ale jest stosunkowo drogi i z tego względu nie zawsze dostępny.” Moim zdaniem obecnie ocena kalprotektyny w kale jest standardem diagnostyki choroby, a cena, która nie powinna wpływać na wykonywanie badania, z roku na rok się obniża.
6. Tabela 13. Średnia wartość płytek w grupie kontrolnej podana w Tabeli (221,2tys.) nie zgadza się ze średnią wartością płytek podaną w tekście (151,7tys). Która wartość jest prawdziwa? Czy nie wpływa to na wynik analizy statystycznej?
7. Tabela 19. Analiza krzywych ROC. Dokładność kalprotektyny podana w Tabeli wynosi 62%, podczas gdy w tekście 65%. Która wartość jest prawdziwa? Czy nie wpływa to na wynik analizy statystycznej?
8. Tabele w Aneksie powinny być ponumerowane. Dzięki temu byłyby bardziej czytelne.

Podsumowując, stwierdzam, że przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska lek. med. Mileny Padysz zatytułowana: „Ocena wybranych parametrów stanu zapalnego w korelacji z obrazem klinicznym choroby Leśniowskiego-Crohna.” odpowiada warunkom określonym w ustawie z dnia 14.03.2003r o stopniach naukowych i tytule naukowym w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65 poz.595) z późniejszymi zmianami. Wnoszę do Rady Wydziału Wojskowo-Lekarskiego Uniwersytetu Medycznego w Łodzi o dopuszczenie lek. med. Mileny Padysz do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Dobry, sumiennie opracowany merytorycznie warsztat metodologiczny oraz dojrzałość opracowania naukowego zapewnia szybkie opublikowanie wyników pracy. Zachęcam Doktorantkę do opublikowania wyników pracy w wysoko punktowanym czasopiśmie międzynarodowym. **Tym samym też wnioskuję o wyróżnienie przedstawionej mi do recenzji rozprawy doktorskiej.**

Dr hab. n. med. Grzegorz Oracz, Prof. IP CZD

Warszawa, 29.06.2019r

**Prof. nadzw. dr hab. n. med.
Grzegorz Oracz
gastroenterolog, pediatra
6195179**